

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	II
กิตติกรรมประกาศ	III
สารบัญ	IV
สารบัญตาราง	X
สารบัญรูปภาพ	XI

บทที่

1 บทนำ	1
1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 ความสำคัญของปัญหา.....	8
2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	21
3 ขอบเขตของการวิจัย	22
3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา	22
3.2 ขอบเขตด้านประชากร	23
3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่	23
4 กรอบแนวคิดและสมมติฐานของการวิจัย	24
4.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	24
4.2 สมมติฐานการวิจัย	26
5 คำถามการวิจัย.....	26
6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	26
7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	27
2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
1 แนวคิดเกี่ยวกับ โบราณสถาน.....	29
1.1 ความหมายของ โบราณสถาน	29

บทที่

หน้า

1.2 ลักษณะของโบราณสถาน	30
1.3 ประเภทของโบราณสถาน.....	30
1.4 การขึ้นทะเบียน โบราณสถาน.....	32
1.5 คุณค่าและความสำคัญของโบราณสถาน	33
1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน	34
1.7 หลักการอนุรักษ์โบราณสถาน	35
2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการมรดกโลก.....	36
2.1 ความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการมรดกโลก	36
2.2 เกณฑ์การขึ้นทะเบียนมรดกโลก.....	37
2.3 แนวทางบริหารจัดการมรดกโลกของไทย	37
2.4 นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร	38
3 ทฤษฎีว่าด้วยการผังเมือง.....	39
3.1 นิยามความหมายของการผังเมือง.....	39
3.2 พัฒนาการการผังเมืองในประเทศไทย	40
3.3 ประเภทของผังเมือง.....	41
4 ทฤษฎีว่าด้วยการจัดทำผังเมืองเฉพาะ	42
4.1 ความหมายของผังเมืองเฉพาะ	42
4.2 ลักษณะของผังเมืองเฉพาะ	42
4.3 เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของผังเมืองเฉพาะ.....	43
4.4 องค์ประกอบของผังเมืองเฉพาะ.....	43
4.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับผังเมืองเฉพาะ (Specific Plan Concept)	49
4.6 ผังเมืองเฉพาะและการดำเนินการผังเมืองเฉพาะในประเทศไทย.....	52
4.7 หลักการและเหตุผลของผังเมืองเฉพาะตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562	52
4.8 ผลกระทบของผังเมืองเฉพาะที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่.....	53
4.9 ผลกระทบทางบวกของผังเมืองเฉพาะ	54
4.10 กระบวนการจัดทำผังเมืองเฉพาะ	55
4.11 การกำหนดพื้นที่เพื่อการวางจัดทำผังเมืองเฉพาะ.....	56

บทที่

หน้า

5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ	57
5.1 ความหมายของการกระจายอำนาจ	57
5.2 ลักษณะของการกระจายอำนาจ	58
5.3 วิธีการกระจายอำนาจ	58
5.4 จุดเด่นและจุดอ่อนของการกระจายอำนาจ	59
5.5 การกระจายอำนาจในบริบทของการเมืองและการปกครองไทย	60
6 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม	63
6.1 ความหมาย ลักษณะ และองค์ประกอบของการบริหารราชการแบบ มีส่วนร่วม	63
6.2 ประเภทของการมีส่วนร่วม	65
6.3 ระดับของการมีส่วนร่วม	65
6.4 ประโยชน์และความสำคัญของการมีส่วนร่วม	69
6.5 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	70
7 หลักกรรมสิทธิ์ (Property Right Principle)	71
8 หลักการเวนคืน (Expropriation Principal)	77
9 หลักการลำดับศักดิ์ของกฎหมาย	83
9.1 ทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (Hierarchy of Law)	83
9.2 เกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดศักดิ์ของกฎหมาย	84
9.3 การจัดลำดับศักดิ์ในระบบกฎหมายไทย	85
9.4 ประโยชน์ของการจัดลำดับศักดิ์กฎหมาย	90
10 หลักกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง	94
10.1 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562	94
10.2 พระราชบัญญัติการจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ พ.ศ. 2547	98
10.3 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522	98
10.4 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534	99
10.5 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542	101
10.6 พระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2535	102

บทที่

หน้า

10.7 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504	105
11 ระบบผังเมืองและหลักกฎหมายผังเมืองต่างประเทศ	105
11.1 กรณีศึกษาสหราชอาณาจักร (อังกฤษ)	105
11.2 กรณีศึกษาสาธารณรัฐฝรั่งเศส	107
11.3 กรณีศึกษาประเทศญี่ปุ่น	112
12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	114
12.1 ความจำเป็นที่ต้องมีผังเมืองเฉพาะ	114
12.2 ปัญหาในการจัดทำผังเมืองเฉพาะ	114
12.3 ลำดับศักดิ์ในการนำกฎหมายลำดับรองมาใช้บังคับผังเมืองเฉพาะ	115
12.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการผังเมืองของประเทศไทย	115
12.5 งานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลตามผังเมือง	117
3 วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)	120
1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)	120
1.1 หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการผังเมืองและกฎหมายผังเมือง	120
1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ	121
1.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผังเมืองและผังเมืองเฉพาะของต่างประเทศ	121
2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	121
2.1 ประชากรสัมภาษณ์เชิงลึก	121
2.2 ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก	122
3 การมีส่วนร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design)	122
3.1 ด้านประชากรร่วมออกแบบ	123
3.2 ขั้นตอนการดำเนินการ	124
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	125
5 การรับฟังความคิดเห็น (Hearing)	125
6 การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำผังเมืองเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์ โบราณสถาน	126

บทที่	หน้า
4	การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำผังเมืองเฉพาะ 128
1	สภาการณ์ของปัญหาและผลกระทบจากการจัดการพื้นที่โดยรอบ โบราณสถาน 130
2	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ในการจัดทำผังเมืองเฉพาะ 134
2.1	ปัญหาขยะและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย 134
2.2	ปัญหาน้ำเสีย จากผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหาร และห้องน้ำสาธารณะ ซึ่งสถานประกอบการนั้น ๆ ปล่อยน้ำเสียลงสู่บึงพระรามโดยตรง โดยยังไม่ได้บำบัดน้ำเสียก่อน 137
2.3	ปัญหาด้านการควบคุมรูปทรงของอาคาร โดยรอบวัดมหาธาตุไม่เป็น รูปแบบในทิศทางเดียวกัน และการปลูกสร้างที่บดบังทัศนียภาพ โบราณสถานภายในวัด 138
2.4	ปัญหาการจัดระเบียบที่จอดรถในทางสาธารณะไม่เป็นระเบียบ 140
2.5	ปัญหาด้านขาดการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เป็นระเบียบ 142
3	กฎหมายว่าด้วยการจัดทำผังเมืองของต่างประเทศ 154
3.1	สหราชอาณาจักร 154
3.2	สาธารณรัฐฝรั่งเศส 156
3.3	ประเทศญี่ปุ่น 160
4	การจัดทำผังเมืองเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน 163
4.1	หลักเกณฑ์การเลือกพื้นที่เพื่อจัดทำผังเฉพาะ 166
4.2	การกำหนดรายละเอียดของโครงสร้างผังเมืองเฉพาะ 167
4.3	องค์การกำกับดูแล 173
4.4	การมีส่วนร่วมของประชาชน 174
5	กฎหมายต้นแบบ ว่าด้วยการจัดทำผังเมืองเฉพาะเพื่ออนุรักษ์โบราณสถาน 175
1	การจัดทำกรมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) 175
1.1	ขั้นตอนการเตรียมการ 175
1.2	ขั้นตอนการดำเนินการ 177

บทที่	หน้า
1.3 ประเด็นการจัดทำกฎหมายต้นแบบ ว่าด้วยการจัดทำผังเมืองเฉพาะ เพื่ออนุรักษ์โบราณสถาน	178
1.4 ผลการทำ Co-Design ประชากรกลุ่มเฉพาะ	178
1.5 ผลการทำ Co-Design ประชากรกลุ่มผสม	188
2 การเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การจัดทำผังเมือง จากผลของการมีส่วนร่วม ออกแบบของกลุ่มเฉพาะและกลุ่มผสม.....	197
3 การจัดทำร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำผังเมืองเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์ โบราณสถาน	198
3.1 หลักเกณฑ์ในการร่างกฎหมาย	199
3.2 โครงสร้างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดทำผังเมืองเฉพาะเพื่อการ อนุรักษ์โบราณสถาน	203
3.3 ร่างพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ.	203
4 การสัมมนารับฟังความคิดเห็น	223
5 ร่างพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ.	238
6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	256
1 สรุป อภิปรายผล	257
2 ข้อเสนอแนะ	263
3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	264
4 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย และสมมติฐาน.....	265
บรรณานุกรม	267
ภาคผนวก	272
ภาคผนวก ก. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)	273
ภาคผนวก ข. การมีส่วนร่วมออกแบบ – ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design)	278
ภาคผนวก ค. การรับฟังความคิดเห็น (Hearing).....	283
ประวัติผู้เขียน	289

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
5.1	การเปรียบเทียบคำตอบจากการทำ Co-Design ของกลุ่มเฉพาะ.....	188
5.2	การเปรียบเทียบคำตอบจากการทำ Co-Design ของกลุ่มผสม	196
5.3	การเปรียบเทียบคำตอบจากการทำ Co-Design ของกลุ่มเฉพาะและกลุ่มผสม	198
5.4	ร่างพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ.	204
5.5	ผลจากการรับฟังความเห็นร่างกฎหมายที่นำไปปรับปรุงแก้ไข.....	226

สารบัญรูปภาพ

ภาพประกอบที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	25
2.1	การจำแนกประเภทของโบราณสถานด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ.....	32
2.2	ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	66
2.3	แสดงขั้นตอนใดการมีส่วนร่วมของพลเมืองของ Arnstein	69
2.4	แผนผังลำดับศักดิ์กฎหมายของไทย	85
4.1	แผนผังเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา	131
4.2	วัดมหาธาตุและบริเวณโดยรอบ	133
4.3	ภาพแสดงสภาพปัญหา: การจอดรถไม่เป็นระเบียบ	164
4.4	ภาพแสดงสภาพปัญหา: รูปแบบรูปทรงของอาคารไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน	164
4.5	ภาพแสดงสภาพปัญหา: ภูมิทัศน์ไม่สวยงามบดบังทัศนียภาพความสวยงามภายในวัด.....	165
4.6	แสดงสภาพปัญหา: พื้นที่ในการจัดเก็บขยะไม่เหมาะสม.....	165
4.7	แสดงการจัดระเบียบสายไฟฟ้า	168
4.8	แสดงการจัดระเบียบที่จอดรถ จอดริมฟุตบอล	169
4.9	แสดงการจัดระเบียบพื้นที่ในการตั้งร้านค้า.....	170
4.10	แสดงการจัดระเบียบพื้นที่โล่งและจัดทำสวนสาธารณะ.....	171
4.11	แสดงการจัดระเบียบบริเวณในการจัดเก็บขยะ หรือพื้นที่เพื่อทิ้งขยะ	172
4.12	แสดงการกำหนดรูปทรงหลังคา และสีอาคาร	173
5.1	ภาพการจัดทำ Co- Design.....	176
5.2	การสัมมนารับฟังความคิดเห็น (Hearing).....	223